

УДК 811.161.3'367

А.В. Доўгаль**АДЛЮСТРАВАННЕ ЭМОЦЫЙ У СЕМАНТЫЦЫ ВЫКАЗВАННЯЎ**

У артыкуле разглядаюцца эматыўна афарбаваныя і ўласна эматыўныя выказванні, вызначаюцца іх месца ў сістэме камунікатыўных тыпаў выказванняў. Агульнымі прыметамі гэтых выказванняў з'яўляюцца эматыўная інтанацыя і мадальна-эматыўная рамка, якая ствараецца як самой інтанацыяй, так і эматыўнай лексикай, эматыўнымі маркёрамі або сінтаксічнай структурай выказвання. Дыферэнцыйнай прыметай эматыўна афарбаваных і ўласна эматыўных выказванняў выступае іх камунікатыўная мэта: першыя ўжываюцца для паведамлення, запытання, пабуджэння, пажадання, выказаных эмацыйна узрушана; другія непасрэдна выражаюць эмацыйныя перажыванні моўцы. На падставе вызначаных прымет прапануецца вылучаць эматыўныя выказванні ў асобны камунікатыўны тып выказванняў, а эматыўна афарбаваныя выказванні адносіць да сінтаксічных канструкцый пераходнага тыпу.

Уводзіны

У сучаснай граматыцы замацаваліся тры асноўныя камунікатыўныя тыпы сказаў: апавядальныя, пыталыныя і пабуджальныя. Аптатыўныя сказы або вылучаюцца ў асобны тып (Н.Ю. Шведава, П.П. Шуба), або ўключаюцца ў склад пабуджальных (Л.І. Бурак), а ў «Беларускай граматыцы» (1986) яны займаюць становішча паміж апавядальнымі і пабуджальнымі. Крытэрыем для класіфікацыі сказаў з'яўляюцца іх прызначэнне, бо мы гаворым заўсёды для чаго-небудзь, з якой-небудзь мэтай.

Паводле наяўнасці так званай эмацыйнай афарбоўкі сказы падзяляюцца на клічныя і няклічныя. Статус клічных сказаў у сучасным сінтаксісе неадназначны: адны лінгвісты кваліфікуюць іх як разнавіднасць апавядальных, пыталых і пабуджальных [1, с. 88–89; 2, с. 43; 3, с. 31], другія называюць іх самастойнымі камунікатыўнымі адзінкамі [4, с. 261; 5, с. 114; 6, с. 44–45].

Асноўнай дыферэнцыйнай прыметай клічных сказаў з'яўляецца асобая, клічная, інтанацыя, якая на пісьме перадаецца праз адпаведны знак прыпынку – клічнік – у канцы сказа. Сінтаксісты адзначаюць таксама, што ў клічных сказах «выражаюцца розныя пачуцці таго, хто гаворыць, адносна пэўных з'яў і падзей» [6, с. 44]. З аднаго боку, пры дапамозе клічнай інтанацыі можна ператварыць паведамленні, пытанні, волевыяўленні, пажаданні ў клічныя выказванні, у выніку чаго асноўны змест дапаўняецца эмацыйнай афарбоўкай: *Тата: Яна мяне вінаваціць! У чым? (Скрозь зубы, са злосцю) У чым я вінаваты?! (А. Макаёнак, «Зацюканы апостал»)*. Гэта значыць у паведамленні, пытанні, пажаданні на першы план выходзяць эмоцыі моўцы. Гэтым абумоўлена існаванне апавядальна-клічных, пытална-клічных і пабуджальна-клічных выказванняў, якія ад нейтральных, няклічных, «адрозніваюцца не толькі інтанацыяй, але і сэнсам» [6, с. 45]. З другога боку, «у некаторых выпадках выражэнне эмоцый становіцца асноўным у клічных сказах: *Якія знаёмыя назвы і словы! Якая цудоўная родная мова!* (П. Панчанка) [1, с. 119]. Мэта такіх выказванняў не паведаміць, запытацца або пабудзіць да дзеяння, а выразіць эмоцыі, выкліканыя з'явамі навакольнага свету.

Мэта прапанаванага артыкула – удакладніць тыпалогію выказванняў, у семантычнай структуры якіх ёсць эматыўны кампанент, а таксама вызначыць месца такіх выказванняў у сістэме камунікатыўных тыпаў выказванняў.

Эматыўна афарбаваныя і ўласна эматыўныя выказванні

Эмоцыі чалавека па-рознаму перадаюцца ў выказваннях: яны спадарожнічаюць асноўнаму зместу або з'яўляюцца асноўным зместам сказанага. На гэтай падставе мэтазгодна адрозніваць два тыпы выказванняў, у семантычнай структуры якіх прысутнічае эматыўны модусны кампанент, – эматыўна афарбаваныя і ўласна эматыўныя

(ці проста эматыўныя). Мы адрозніваем тэрміны «эмацыянальнасць» і «эматыўнасць», адносячы першы да псіхалагічных катэгорый, а другі да лінгвістычных. Эматыўнасць – гэта адзін з аспектаў эмацыянальнасці, які складаецца толькі з моўных і маўленчых сродкаў выражэння эмоцый. Эмацыянальнасць акрамя вербальных сродкаў маніфестацыі эмоцый уключае таксама жэсты, міміку, нейра-фізіялагічныя рэакцыі, асаблівасці паводзінаў і г.д. [7].

Як паказвае практыка маўлення, а таксама аналіз рэплік герояў пражаных і драматургічных твораў, у якіх аўтары імкнуцца стварыць сітуацыю жывога маўлення, выражэнне эмоцый неабавязкова афармляецца клічнай інтанацыяй: *Якія вы слабыя, медыкі* (А. Дзялендзік, «Выклік багам») (выражэнне расчаравання); *Такі мілы чалавек... Хто б мог падумаць!* (К. Крапіва, «Мілы чалавек») (выражэнне недаўмення ў першым выказванні); *Няўжо ты не разумееш элементарных рэчаў?* (А. Матукоўскі, «Амністыя») (выражэнне здзіўлення). Мэта прыведзеных выказванняў – не паведаміць пэўную інфармацыю, а выказаць эмацыйнае стаўленне да людзей і падзей, прычым не толькі праз клічную, але і апавядальную і пыталую інтанацыю. Значыць, для выражэння эмоцый існуе асаблівая эматыўная інтанацыя, якая не зводзіцца толькі да клічнай.

Эматыўна афарбаваныя і эматыўныя выказванні з’яўляюцца ілюстрацыямі эмацыйнага маўлення (часам яго называюць афектыўным), якое проціпастаўляецца лагічнаму, рацыянальнаму: першае больш суб’ектыўнае, у ім выражаюцца эмоцыі і ўласныя ацэнкі, другое характарызуецца аб’ектыўнасцю, эмацыйнай і ацэначнай нейтральнасцю [8; 9]. Эмацыйна афарбаванае маўленне – «гэта маўленне, у якім суб’ектыўна-ацэначныя элементы адыгрываюць канструктыўную ролю, дапаўняючы, а часам выцяняючы асноўнае слоўнікавае значэнне слова» [9, с. 20]. Калі эматыўны кампанент «дапаўняе» асноўную семантыку выказвання, ён з’яўляецца сузначэннем; калі ж эмоцыі і пачуцці дамінаюць, «выцясняюць» рацыянальны змест, то эматыўнасць становіцца асноўным значэннем выказвання. Як адзначае Н.Д. Светазарава, «розніца паміж эмацыйнымі значэннямі і агульнай эмацыйнай афарбоўкай праяўляецца ў тым, што першыя валодаюць моўнай спецыфікай, а другія практычна ўніверсальныя (смутак, радасць, трывогу можна адчуць і ў невядомай мове, а вось адрозніць канкрэтныя эмоцыі, не валодаючы інтанацыйнай сістэмай замежнай мовы, немагчыма; першыя бліжэй да ўмоўных моўных знакаў, у другіх відавочна непасрэдная фізіялагічная абумоўленасць; першыя спараджаюцца свядома, другія – адвольна)» [10, с. 23].

Эматыўная інтанацыя

Найважнейшым сродкам выражэння эмоцый у маўленні з’яўляецца інтанацыя. Як слушна адзначае французскі лінгвіст Ж. Вандрыес, «пачуцці, натуральна, выражаюцца інтанацыяй, мадуляцыяй голасу, хуткасцю маўлення, сілай вымаўлення таго ці іншага слова або жэстам, які суправаджае маўленне. Адна і тая ж фраза ў маўленні можа набываць тысячы змяненняў, якія адпавядаюць ледзь заўважным адценням пачуцця» [8, с. 136]. Інтанацыя, безумоўна, уласціва любому выказванню, паколькі афармляе яго ў цэласную адзінку з канкрэтным сэнсам, яна «знаходзіцца не па-за сказам, а па-над сказам і прысутнічае абавязкова (так, як канчаткі, злучнікі і іншыя матэрыяльныя носьбіты граматычных і іншых значэнняў)» [11, с. 41–42]. Але ў эмацыйным маўленні інтанацыя выконвае адметную ролю. У эмацыйна нейтральных выказваннях інтанацыйныя сродкі з’яўляюцца як бы другаснымі кампанентамі ў параўнанні з яго лексіка-граматычным напам’янтаваннем, якое фарміруе змест паведамлення; у эмацыйна афарбаваных выказваннях інтанацыя – першасны выразнік суб’ектыўнага эмацыйнага стаўлення да таго, пра што гаворыць моўца. «Лагічная інтанацыя толькі ўдакладняе тое, што дадзена ў лексіцы і граматычным ладзе маўлення, не ўносіць у яго чагосьці новага і самастойнага. Яе можна назваць аб’ектыўнай граматычнай інтанацыяй. Эмацыйная ж інтанацыя

мае самастойную сэнсавую функцыю. Яе можна назваць суб'ектыўна-ацэначнай, экспрэсіўнай інтанацыяй» [12, с. 27]. Адно і тое ж выказванне дзякуючы інтанацыйным сродкам атрымлівае рознае гучанне – захапленне, здзіўленне, абурэнне, шкадаванне і г.д. Пад уплывам эмоцый паскараецца або запавольваецца тэмп маўлення, вар'іруецца тэмбр голасу, узмацняецца або паслабляецца тон голасу, мяняецца працягласць гучання гукаў у словах, адбываецца спецыфічная паўзацыя. Усё гэта стварае асаблівы эматыўны тэмбр выказвання, які ў залежнасці ад мэтавай устаноўкі моўцы можа быць радасны, сумны, раздражняльны, пяшчотны, абіякавы, агідлівы, нервовы, збянтэжаны, распачны, сарамлівы, спалоханы, ласкавы, шчыры, разгублены, бадзёры, гнеўны, жаласны, журботны, злосны, жудасны, іранічны, кплівы, пагардлівы, грэблівы, задаволены, незадаволены, нудлівы, палкі, пануры, сярдзіты, трывожны, урачысты, шчаслівы, ярасны і г.д. або проста прыемны ці непрыемны. Як адзначае А.А. Рэфармацкі, «тэмбр маўлення не варта блытаць з тэмбрам голасу (сапрана, кантральта, тэнор, барытон, бас) і тэмбрам гуку» [13, с. 191]. Інтанацыя, такім чынам, з'яўляецца своеасаблівым каналам інфармацыі, інструментам кадзіравання (выражэння) і дэкадзіравання (разумення) дакладнага эмацыйнага стану моўцы. Таму можна гаварыць пра існаванне эматыўнай інтанацыі, якая з'яўляецца аблігаторным складнікам эмацыйнага маўлення. Без гэтай інтанацыі разбураецца сэнс выказвання, камунікатыўнае прызначэнне якога – перадаць эмацыйнае стаўленне да рэчаіснасці.

Сродкі стварэння мадальна-эматыўнай рамкі выказвання

Акрамя інтанацыі, эматыўнасць выказвання можа стварацца іншымі сродкамі, спецыфічнымі як для эматыўна афарбаваных, так і ўласна эматыўных выказванняў.

Эматыўная афарбоўка ўскладняе, дапаўняе лагічны змест выказвання і можа стварацца двума асноўнымі спосабамі: па-першае, толькі інтанацыяй (у мастацкіх тэкстах, напрыклад, яна пазначаецца аўтарскімі рэмаркамі): *Наташа радасна крыкнула: «Мама! Тарас прыехаў!»* (І. Шамякін, «Сэрца на далоні»); па-другое, эматыўная афарбоўка выказвання ствараецца дзякуючы наяўнасці ў ім слоў з эматыўным значэннем, пры гэтым інтанацыя «падтрымлівае» семантыку выказвання, створаную лексічнымі адзінкамі: *Ты ўсё-такі паганенькі прахіндзейчык* (А. Макаёнак, «Зацюканы апостал»); *Ой, шафёрку, ой, родненькі, падвязі!* (А. Карпюк, «Карані»); *Васіль: Ты проста прйдурак ці толькі прыкідваешся?* (А. Дудараў, «Вечар»).

У эматыўных выказваннях эмоцыі складаюць асноўны змест сказанага, таму «неабходна прызнаць і той факт, што эматыўны элемент кадзіруецца моўцам у выказваннях, г.зн. уваходзіць у камунікатыўную мэтавую ўстаноўку выказвання» [14, с. 95]. Эматыўная семантыка такіх выказванняў абумоўлена двума фактарамі. Па-першае, ў структуры эматыўных выказванняў могуць прысутнічаць маркёры эматыўнасці (тэрмін Л.А. Піятроўскай) – кампаненты ў структуры выказвання, якія абумоўліваюць эматыўную семантыку. Звычайна гэту функцыю выконваюць часціцы: *Няўжо ён чытае і па-французску?* (А. Дзялендзік, «Выклік багам»); *«Гэта ж трэба – такая бяда!» – «Якая?» – «Смерць сястры Марыі Філатаўны. Хіба вам не паведамілі?» – «Якой сястры?» – «Клавы»* (І. Шамякін, «Слаўся, Марыя!»); *Маці: Гэта ў цябе цяжар? Гэта ў цябе пакута? Як толькі твой язык паварочваецца такія словы гаварыць, сучка ты...* (А. Дудараў, «Злом»); *Дзед: Нейкая вар'яцкая дэманстрацыя. <...> І гарлянца на ўсю глотку, да хрыпаты: «Свабоду сексу! Сексу волю!»*. *Што яны, звар'яцелі?* (А. Макаёнак, «Зацюканы апостал»). Эматыўныя выказванні з маркёрамі эматыўнасці ў сучаснай беларускай мове падрабязна разгледжаны ў [15, с. 69–80]. Наяўнасць ў структуры выказвання маркёра эматыўнасці пераводзіць яго ў клас выказванняў, «прызначаных для выканання эматыўнай функцыі, г.зн. выказванняў, у якіх выражэнне эмацыйнай рэак-

цыі моўцы на штосьці пераважае над лагічнай інфармацыяй пра якісьці фрагмент аб'ектыўнай рэчаіснасці» [16, с. 24].

Другой асаблівасцю эматыўных выказванняў з'яўляецца іх сінтаксічная структура. У беларускай мове ёсць шэраг устойлівых мадэлей сказаў, паводле якіх будуюцца выказванні для выражэння эмоцый. Напрыклад, у маўленні шырока ўжывальныя эматыўныя выказванні кшталту *Што за характар!*, *Што за людзі!*, *Што за нахабства!*, у якіх выражаецца незадавальненне, абурэнне пэўнымі з'явамі, падзеямі, фактамі, людзьмі і г.д. Такое эматыўнае значэнне будзе ўласціва ўсім выказванням, пабудаваным паводле сінтаксічнай мадэлі *што + за + N₁* (дзе *N₁* – назоўнік у назоўным склоне). Мадэлі *а + яшчэ + N₁ + называецца* адпавядаюць эматыўныя выказванні са значэннем 'расчараванне' (часціца *а* і дзеяслоў *называецца* ў маўленні могуць апускацца): «*Ды ва-рухніцеся ж вы каторы! – крычалі бабы. – Ах вы, сабачыя душы, а яшчэ мужчыны на-зываюцца!..*» (Б. Прус, «На вакацыях», пераклад Я. Брыля); *Усё трусіш! Усё хаваеся! А яшчэ франтавік!*» (А. Карпюк, «Карані»); *Ты, тата, Габсек, Плюшкін!.. Хто там яшчэ быў скупы? А яшчэ губернатар!* Сорам (І. Шамякін, «Губернатар»); «*Вайна на-зываецца, – з лютай веселосцю сказаў ён. – Сумна, Юрачка. Мне б тады ваяваць, калі рабавалі, за косы валілі пад сябе дзяўчат. А тут замест усяго гэтага – капеечны вiст і бацькоўскае пасячэнне пейзажаў*» (У. Караткевіч, «Паром на бурнай рацэ»). Асноўныя мадэлі эматыўных выказванняў сучаснай беларускай мовы і асаблівасці іх маўленчай рэалізацыі апісаны ў [15, с. 50–57, с. 81–107].

У эматыўна афарбаваных і эматыўных выказваннях, адзначаных вышэй, ёсць агульны кампанент у зместавай структуры, які так ці інакш кадзіруе інфармацыю пра эмоцыі чалавека. Рускі лінгвіст У.Р. Гак прапаноўвае называць яго мадальна-эматыўнай рамкай выказвання [17]. Так фарміруецца модусны кампанент семантычнай структуры выказвання, які адлюстроўвае розныя аспекты адносінаў моўцы да рэчаіснасці. Мадальна-эматыўная рамка выказвання можа фарміравацца рознымі сродкамі: эматыўнай інтанацыяй, эматыўнай лексікай, эматыўнымі маркёрамі, эматыўнымі сінтаксічнымі мадэлямі сказаў.

Ад эматыўных выказванняў варта адрозніваць выказванні, у якіх эмацыйныя перажыванні чалавека называюцца або апісваюцца вербальнымі сродкамі мовы. Напрыклад, *У Лаўрэнавай душы закіпела абурэнне* (А. Карпюк, «Карані»); *Залоза прыйшоў да губернатара зялёны, у яго трэсліся рукі... Ён трохі звяў і пачаў апраўдвацца* (І. Шамякін, «Губернатар»); *А Хмарка шчаслівая, радасная, ясная, як майская раніца, усё ішла, ішла далей і далей да неведомых краёў свету, і толькі ёй рабілася крыху сумна, ёй шкода было пакідаць тыя малюнкi, да якіх яна ўжо прывыкла, але жывая натура гнала яе і гнала, не даючы супачынку* (Я. Колас, «Хмарка»). Часта для гэтага выкарыстоўваюцца словы, якія называюць тыя ці іншыя эмоцыі, пачуцці, перажыванні, але пры гэтым адносяцца да эматыўна нейтральнай лексікі (абурэнне, боязь, гаркота, крыўда, роспач, радасць, жах; шчаслівы, сумны, пакутлівы, гнеўны; задаволіцца, нудзіцца, радавацца, смяцца; весела, сумна, злосна, маркотна, душэўна, шчыра, хораша, шкода і пад.). Камунікатыўная мэта дадзеных выказванняў – паведаміць пра эмацыйны стан чалавека, яны не адрозніваюцца ад іншых апавядальных сказаў, у якіх гаворыцца аб з'явах і падзеях рэчаіснасці. У такіх выказваннях мадальна-эматыўная рамка адсутнічае, паколькі ў іх семантычнай структуры вылучаецца толькі дыктум, аб'ектыўны змест.

Заклучэнне

Эмоцыі па-рознаму адлюстроўваюцца ў зместавай структуры выказвання. У апавядальных сказах эмацыйны стан апісваецца з дапамогай тых ці іншых лексічных сродкаў, у эматыўна афарбаваных і ўласна эматыўных выказваннях эмацыйныя перажыванні выражаюцца непасрэдна. Да інтэгральных рыс эматыўна афарбаваных і эматыў-

ных выказванняў адносяцца перадусім эматыўная інтанацыя, не тоесная клічнай, і мадальна-эматыўная рамка, якая ствараецца як самой інтанацыяй, так і лексічнымі і граматычнымі сродкамі мовы. Аднак эматыўна афарбаваныя выказванні ўжываюцца з мэтай эмацыйна узрушана, экспрэсіўна паведаміць пра штосьці, запытацца аб чымсьці, пабудзіць да дзеяння, а ў семантыцы эматыўных выказванняў эмоцыі выпяняюць рацыянальную інфармацыю і становяцца дамінантай. Таму асноўнай дыферэнцыйнай прыметай эматыўна афарбаваных і эматыўных выказванняў з'яўляецца камунікатыўная мэта. Эматыўны кампанент у семантыцы эматыўна афарбаваных і ўласна эматыўных выказванняў адрозніваецца статусам: у першых ён з'яўляецца сузначэннем (спадарожнічае лагічнаму зместу), у другіх выступае як асноўнае значэнне. Паколькі эматыўныя выказванні маюць уласнае камунікатыўнае прызначэнне, то іх мэтазгодна кваліфікаваць як асобны камунікатыўны тып выказванняў (па аналогіі з апавядальнымі, пыталымі, пабуджальнымі, аптатыўнымі выказваннямі). Эматыўна афарбаваныя выказванні варта адносіць да сінтаксічных адзінак пераходнага тыпу, таму што ў іх сумяшчаюцца дзве камунікатыўныя мэты – паведаміць, запытацца, пабудзіць да дзеяння, пажадаць і адначасова з гэтым выказаць эмоцыі, выкліканыя прадметам гутаркі.

СПІС ЛІТАРАТУРЫ

1. Русская грамматика : в 2 т. / гл. ред. Н.Ю. Шведова. – М. : Наука, 1980–1982. – Т. 2 : Синтаксис / Е.А. Брызгунова [и др.]. – 1982. – 709 с.
2. Кароткая граматыка беларускай мовы : у 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. – Мінск : Беларус. навука, 2009. – Ч. 2. Сінтаксіс. – 240 с.
3. Сцяцко, П.У. Сказ. Тыпы сказаў / П.У. Сцяцко // Сінтаксіс беларускай мовы : падруч. для студэнтаў філал. спецыяльнасцей устаноў, якія забяспечваюць атрыманне вышэйшай адукацыі / М.С. Яўневіч, П.У. Сцяцко. – Мінск : Аверсэв, 2006. – С. 29–32.
4. Антанюк, Л.А. Тыпы сказаў па характары выражаных адносін да рэчаіснасці, па мэце выказвання і інтанацыйным афармленні / Л.А. Антанюк // Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум / Б.А. Плотнікаў, Л.А. Антанюк. – Мінск : Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – С. 260–261.
5. Беларуская граматыка : у 2 ч. / рэд. М.В. Бірыла, П.П. Шуба. – Мінск : Навука і тэхніка, 1985–1986. – Ч. 2 : Сінтаксіс / М.В. Бірыла, П.П. Шуба. – 327 с.
6. Бурак, Л.І. Апавядальныя, пыталыя і пабуджальныя сказы. Клічныя сказы / Л.І. Бурак // Сучасная беларуская мова. Сінтаксіс. Пунктуацыя : вуч. дапам. / Л.І. Бурак. – Мінск : Універсітэцкае, 1987. – С. 40–46.
7. Доўгаль, А.В. Эмацыянальнасць і эматыўнасць : падставы размежавання // Восточнославянские языки в европейском языковом контексте : сб. науч. статей по материалам Междунар. науч. конф., Могилев, 24–25 окт. 2007 г. / Могилев. гос. ун-т имени А.А. Кулешова / под. ред. Е.Е. Иванова. – Могилев : МГУ имени А.А. Кулешова, 2007. – С. 101–103.
8. Вандриес, Ж. Аффективный язык / Ж. Вандриес // Язык / пер. П.С. Кузнецова. – 3-е изд. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – С. 134–150.
9. Тимофеев, Л.И. Речь эмоционального типа / Л.И. Тимофеев // Очерки теории и истории русского стиха. – М. : Гослитиздат, 1958. – С. 20–22.
10. Светозарова, Н.Д. Интонационная система русского языка / Н.Д. Светозарова. – Л. : Изд-во Ленинград. ун-та, 1982. – 174 с.
11. Міхневіч, А.Я. Аспекты праблемы сінтаксічнай аманіміі / А.Я. Міхневіч // Праблемы семантыка-сінтаксічнага даследавання беларускай мовы. – Мінск : Навука і тэхніка, 1976. – С. 29–52.

12. Тимофеев, Л.И. Экспрессивная интонация / Л.И. Тимофеев // Очерки теории и истории русского стиха. – М. : Гослитиздат, 1958. – С. 22–28.
13. Реформатский, А.А. Фонетическое членение речи / А.А. Реформатский // Введение в языкознание : учебник для вузов / А.А. Реформатский ; под ред. В.А. Виноградова. – М. : Аспект Пресс, 1999. – С. 190–195.
14. Янелюнайте, С.С. Структурно-семантические типы эмотивных высказываний / С. С Янелюнайте // Сб. науч. тр. МГПИИЯ имени М. Тарашкевича. – М., 1985. – Вып. 249. – С. 93–107.
15. Доўгаль, А. Сродкі выражэння эмоцый у сучаснай беларускай мове / А. Доўгаль. – Мінск : Тэхналогія, 2008. – 176 с.
16. Пиотровская, Л.А. Эмотивные высказывания в современном русском языке : учеб. пособие / Л.А. Пиотровская. – СПб. : Образование, 1993. – 71 с.
17. Гак, В.Г. О модально-эмоциональной рамке предложения / В.Г. Гак // Новые явления и тенденции во французском языке : межвуз. сб. науч. тр. / Моск. гос. пед. ин-т ; отв. ред. В.Г. Гак. – М., 1984. – С. 169–174.

Douhal A.V. Manifestations of Emotions in the Semantics of Sayings

The article deals with emotive sayings and emotionally charged utterances. The author defines their place in communicative types of sentences. Their common properties are emotive intonation and modality frame built up by the intonation as well as by the emotive vocabulary, emotive markers and syntactic structure. Their differentiating characteristics are determined by their communicative aim: emotionally charged utterances convey emotional reports, questions, stimuli, wishes while emotive sayings directly express the speaker's feelings and emotions. According to certain features the author suggests treating emotive sayings as a separate communicative type of utterances and refers emotionally charged sentences to the syntactic constructions of the transitional type.

Рукапіс паступіў у рэдакцыю 22.03.2013